

แบบสรุปผู้บริหาร
[Executive Summary]

1. รายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย

1.1 ชื่อเรื่อง

(ภาษาไทย) การพัฒนาเพื่อการติดตามและประเมินผลต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม
กับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ

(ภาษาอังกฤษ) The Development of Monitoring and Evaluation Appropriate Environment
for Quality Living of the Thai Elderly

1.2 ชื่อคณะผู้วิจัย (นาย นาง นางสาว)

รศ. ไตรรัตน์ จารุทัศน์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขหมายโทรศัพท์ 02-218-4354
นาย ชัยวุฒิสัทย์ ศันสนะวิรุณกุล	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขหมายโทรศัพท์ 02-218-4354
นาย จิตติพันธ์ ภูมิอภิรัตน์	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขหมายโทรศัพท์ 02-218-4354
นาย มงคล ปฐมกุลเวสารัช	คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เลขหมายโทรศัพท์ 02-218-4354

1.3 งบประมาณและระยะเวลาทำวิจัย

ได้รับงบประมาณ ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2555 งบประมาณที่ได้รับ 1,244,000 บาท
ระยะเวลาทำการวิจัย 16 เดือน ตั้งแต่ 17 พฤษภาคม 2555 ถึง 17 กันยายน 2556

2. สรุปโครงการวิจัย

การติดตามและประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ที่ได้ดำเนินการวิจัยในปี พ.ศ. 2552 ภายใต้แผนงานการพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นต้นแบบของกระบวนการในการปรับปรุงแก้ไขที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมและมีความยั่งยืน รวมทั้งสามารถขยายผลขององค์ความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ยังพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะหรือบริบทใกล้เคียงกัน

กระบวนการวิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาเดิม 4 พื้นที่คือเทศบาลตำบลยางหอม จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงเงิน จังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนตำบลปากบาง จังหวัดสงขลา รวมถึงพื้นที่ศึกษาเครือข่าย 3 พื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองแม่เหียะและเทศบาลตำบลหนองตองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม จังหวัดสิงห์บุรี

วิธีการเก็บข้อมูล โดยเก็บข้อมูลแบบสอบถาม จากผู้สูงอายุ 502 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่ม จากผู้บริหาร/นายก อบต., นักพัฒนาสังคมจังหวัด/นักพัฒนาชุมชนพื้นที่และผู้นำชุมชน รวม 15 คน และผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยได้รับการปรับปรุง 34 คน

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่พบบนด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่คือห้องน้ำ ห้องส้วม เพราะเป็นจุดที่ผู้สูงอายุมีโอกาสเกิดอุบัติเหตุ หกล้มมากที่สุดภายในบ้าน ดังนั้นการปรับปรุงห้องน้ำที่เหมาะสม ปลอดภัยสำหรับผู้สูงอายุ คือควรเปลี่ยน โถสุขภัณฑ์แบบนั่งยองเป็นนั่งราบ และติดตั้งราวจับปัญหาต่อมาคือบันไดที่ผู้สูงอายุต้องใช้ขึ้น-ลงทุกวัน ส่วนใหญ่เป็นบันไดไม้ ก่อนข้างชัน ลูกตั้งเปิดโล่ง และไม่มีราวบันได ดังนั้นการปรับปรุงควรปรับบันไดไม้ให้ชัน ปิดช่องเปิดบริเวณลูกตั้งบันไดทั้งหมด และติดตั้งราวจับเพื่อช่วยในการพยุงตัว ปัญหาต่อมาคือความมั่นคงแข็งแรงของสภาพที่อยู่อาศัย ได้แก่ โครงสร้างของที่อยู่อาศัย ซึ่งเมื่อเสา พื้น ผนัง หลังคาผุพังเสียหาย ดังนั้นจึงควรปรับปรุงส่วนโครงสร้างที่จำเป็นของที่พักอาศัยให้มั่นคงแข็งแรง ผลจากการติดตามและประเมินผลจากพื้นที่ศึกษาด้านการปรับปรุงชุมชนพบว่าปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้แก่ปัญหางบประมาณที่จำกัด ขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ขาดการสนับสนุนจากภาคเอกชน ด้านการเมืองท้องถิ่นที่ผู้สูงอายุไม่ใช่ฐานเสียง มีการเปลี่ยนแปลงผู้นำท้องถิ่นทำให้โครงการไม่ประสบความสำเร็จ

สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปรับปรุงทั้งชุมชนและที่อยู่อาศัย ได้แก่ นายกอบต./เทศบาล ซึ่งเป็นผู้ที่อยู่ในฝ่ายบริหาร เพราะมีอำนาจหลักในการสั่งงานลงมายังผู้ปฏิบัติงาน ดังนั้นหากนายกฯ มีวิสัยทัศน์และสนับสนุนการดำเนินงานในพื้นที่นั้นเป็นชุมชนนำอยู่ผู้สูงวัย โดยกำหนดนโยบาย ลงมาดำเนินการ รวมทั้งมีการจัดสรรงบประมาณ การปรับปรุงชุมชนให้นำอยู่สำหรับผู้สูงอายุก็จะสามารถดำเนินการและเกิดเป็นรูปธรรมได้โดยง่าย หากนายกอบต./เทศบาล ให้ความสำคัญต่อกลุ่มผู้สูงอายุ แล้ว

ปัจจัยที่เป็นปัญหาอื่นๆ ก็สามารรถแก้ไขได้เช่น การจัดหางบเพิ่มเติมจากหน่วยงานอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เป็นต้น

ข้อเสนอแนะด้านพื้นที่ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของพื้นที่คือ การขาดงบประมาณ การปรับปรุงที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน และขาดการติดตามผลหลังดำเนินการ ดังนั้นพื้นที่ควรจัดสรรงบประมาณพร้อมกับการเสนอโครงการ และจัดหาแหล่งงบประมาณอื่นๆ จากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน ดำเนินการจัดอบรมช่างชาวบ้านโดยตรง เพื่อจะได้สะดวกและลดต้นทุนทางด้านค่าแรงที่จะนำมาใช้ในการปรับปรุงโครงการทางด้านผู้สูงอายุ

ข้อเสนอแนะด้านนโยบาย คือควรให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้เรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ แบบประเมินมาตรฐาน การปฏิบัติราชการของ อปท. และแบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานราชการ เพื่อกำหนดประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษ และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเป็นแหล่งข้อมูลทั้งหมดในเรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งการอบรม ต้นแบบ แหล่งทุน และอบต./เทศบาล ควรกำหนดเรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ อยู่ในแผนพัฒนา 3 ปี ของอบต./เทศบาล รวมถึงส่งเสริมการใช้ appropriate technology จากวัสดุของท้องถิ่น

3. บทคัดย่อภาษาไทยและบทคัดย่อภาษาอังกฤษ (Abstract)

บทคัดย่อภาษาไทย

การติดตามและประเมินผลการปรับปรุงและพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัยกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ที่ได้ดำเนินการวิจัยในปี พ.ศ. 2552 ภายใต้แผนงานการพัฒนาต้นแบบสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุอย่างมีคุณภาพ ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเป็นต้นแบบของกระบวนการในการปรับปรุงแก้ไขที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สำหรับผู้สูงอายุที่เหมาะสมและมีความยั่งยืน รวมทั้งสามารถขยายผลขององค์ความรู้ที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ยังพื้นที่อื่นๆ ที่มีลักษณะหรือบริบทใกล้เคียงกัน

กระบวนการวิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาเดิม 4 พื้นที่คือเทศบาลตำบลยางฮ่อม จังหวัดเชียงราย องค์การบริหารส่วนตำบลท่าตะโก จังหวัดนครสวรรค์ องค์การบริหารส่วนตำบลหนองกุงเงิน จังหวัดขอนแก่น และองค์การบริหารส่วนตำบลปากบาง จังหวัดสงขลา รวมถึงพื้นที่ศึกษาเครือข่าย 3 พื้นที่ ได้แก่ เทศบาลเมืองแม่เหิยะและเทศบาลตำบลหนองดองพัฒนา จังหวัดเชียงใหม่ องค์การบริหารส่วนตำบลท่างาม จังหวัดสิงห์บุรี เก็บข้อมูลโดยแบบสอบถามจากผู้สูงอายุ 502 คน การสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มจากผู้บริหาร/นายก อบต., นักพัฒนาสังคมจังหวัด/นักพัฒนาชุมชนพื้นที่และผู้นำชุมชน รวม 15 คน และผู้สูงอายุที่อยู่อาศัยได้รับการปรับปรุง 34 คน

ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาที่พบบนด้านที่อยู่อาศัยของผู้สูงอายุในพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่จะมีปัญหาเหมือนกันคือห้องน้ำ ห้องส้วม บันได และความมั่นคงแข็งแรงของสภาพที่อยู่อาศัย และปัญหา ในการปรับปรุงชุมชนให้น่าอยู่สำหรับผู้สูงอายุ ได้แก่ปัญหางบประมาณที่จำกัด ขาดการมีส่วนร่วมของผู้สูงอายุ ขาดการสนับสนุนจากภาคเอกชน สำหรับปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จในการปรับปรุงทั้งชุมชนและที่อยู่อาศัย ได้แก่ นายกอบต./เทศบาล

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งนี้ คือควรให้กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย กำหนดให้เรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ แบบประเมินมาตรฐาน การปฏิบัติราชการของ อบต. และแบบประเมินประสิทธิภาพและประสิทธิผลการปฏิบัติงานราชการ เพื่อ กำหนดประโยชน์ตอบแทนอื่นเป็นกรณีพิเศษ และสำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ควรเป็นแหล่งข้อมูลทั้งหมดในเรื่องการปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ ทั้งการอบรม ต้นแบบ แหล่งทุน และอบต./เทศบาล ควรกำหนดเรื่อง การปรับปรุงสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมกับการใช้ชีวิตของผู้สูงอายุ อยู่ในแผนพัฒนา 3 ปี ของอบต./เทศบาล รวมถึงส่งเสริมการใช้ appropriate technology จากวัสดุของท้องถิ่น

Abstract

A project of monitoring and evaluating to develop appropriate environment for quality living of the Thai elderly has been an ongoing process since 2009 under the Development Plan of Monitoring and Evaluating a Model of Appropriate Environment for Quality Living of Thai Elderly by National Research Council of Thailand. The project was a foundation to be further developed into a proper and sustainable system for residential and environmental improvement for the elderly. Knowledge obtained from the research could also be expanded and applied to other areas of similar qualities.

The research was conducted at the 4 existing sites: (1) Subdistrict Municipality of Yang Hom, Chiang Rai (2) Subdistrict Administration Organization of Ta Tago, Nakonsawan (3) Subdistrict Administration Organization of Nong Gung Sen, Kon Kaen and (4) Subdistrict Administration Organization of Pag Bang, Sonkla, and 3 additional sites under the research network: (1) Town Municipality of Mae Hia, Chiang Mai (2) Subdistrict Municipality of Nong Tong Pattana, Chiang Mai and (3) Subdistrict Administration Organization of Ta Ngam, Singburi. Data would be gathered from the 7 study sites by means of questionnaires responded by 502 elders from, in-dept interview and focused group conducted with the groups of 15 people including Chief Executives and the Management team of Subdistrict Administration Organizations, community leaders and developers, and 34 elders whose houses had been improved.

The result from the study showed that common residential issues for the elderly concern areas of bathroom, toilet, stairs, and stability/strength of the house. Key challenges for the development are limited financial support from government sector, low level of engagement of the elderly within the community, and lack of support from private sectors, while key success are the Chief Executives of Subdistrict Administration Organizations and Municipality.

Recommendations from the study are as follows: (1) Department of Local Administration, Ministry of Interior, should include an area of responsibilities of developing environment for quality living of the elderly as a part of the Key Performance Indicators in the form of Performance Appraisal as well as in the form of Efficiency Appraisal for Special Remuneration. (2) Bureau of Empowerment for Older Persons, Ministry of Social Development and Human Security, should act as the knowledge center of the residential and environmental development for quality living of the elderly as well as the center for trainings, models, funding. (3) Subdistrict Administration Organization/ Municipality should include the issue of the environmental development for quality living of the elderly in the 3-year development plan of the units and should also encourage the use of appropriate technology with materials available in the community.